

ATLIEKŲ SĄVOKA: PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Martynas Vasiliauskas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Konstitucinės ir administracinės teisės katedros asistentas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 5) 236 61 78
El. paštas: martynas.vasiliauskas@lrs.lt

Straipsnyje analizuojami pagrindiniai probleminiai aspektai, susiję su galiojančiuose teisės aktuose įtvirtinta atliekų sąvoka. Daugiausia dėmesio sutelkta į sąvokos vertimo netikslumus ir į tai, kokią įtaką šie netikslumai turi teisės teoretikams ir praktikams taikant atliekų sąvoką. Autorius analizuoja keturis Europos Sąjungos teisės aktus, kuriuose pateikiama atliekų sąvoka. Šiuose teisės aktuose lietuvių kalba atliekų sąvoka yra pateikiama vis kitaip, nors kitomis kalbomis minėta sąvoka iš esmės nekinta. Be to, straipsnyje ieškoma geriausio termino pagrindiniam atliekų sąvokos elementui, t. y. momentui, nuo kurio daiktai ar medžiagos tampa atliekomis, apibūdinti, nes visuose analizuojamuose dokumentuose pateikiami skirtingi šį elementą apibūdinantys terminai. Taip pat aptariama kol kas negausi Lietuvos teismų praktika, aiškinant atliekų sąvoką ir atskleidžiami sunkumai, su kuriais teismai gali susidurti, taikydami netikslią atliekų sąvoką. Straipsnyje siūloma atliekų sąvoka, atitinkanti analizuotuose Europos Sąjungos dokumentuose kitomis kalbomis pateiktą sąvoką.

The article discusses some problematic aspects of the legal definition of waste. The article is focused on the irregularities of the legal translation of this definition into Lithuanian and on the impact of these irregularities to legal scientists and lawyers. Four European Union legal acts, which define waste, are analysed. In each of these legal acts (Lithuanian translation) the definition of waste is different, despite the fact that the definition of waste per se practically does not change. Furthermore, the search for the best term defining the principle element of the definition of waste, i.e. for the moment when a material or an object become waste, is conducted. This search is determined by the fact that in each of the analysed legal acts in Lithuanian this moment is defined differently, however, this term does not change in the legal acts in other languages. The article also discusses Lithuanian courts' cases (they are still not great in number) which explain the legal definition of waste and enumerates the difficulties that the courts may encounter in applying the legal definition of waste. The definition of waste which corresponds to the sense of the analysed legal acts is proposed.

Įvadas

Mintis padaryti pranešimą būtent tokia tema kilo visiškai spontaniškai, vos tik pradėjus pažinti su teisės aktais atliekų srityje. Ėmus analizuoti atliekų direktyvas¹ lietuvių

kalba, iš karto buvo pastebėta, kad kiekvienoje direktyvoje atliekos yra apibrėžiamos skirtingai. Siekiant aiškumo direktyvų tekstai lietuvių kalba buvo palyginti su tekstais kitomis kalbomis ir paaiškėjo, kad, nors atliekų sąvoka iš esmės nekinta, tačiau teisės aktuose lietuvių kalba pateikiama vis kitokia sąvokos interpretacija.

Žinoma, iš karto gali kilti klausimas, kam teisininkui gilintis į šiuos dalykus –

¹ Kalbant apskritai apie visas atliekų direktyvas, bus vartojamas terminas *atliekų direktyvos*. Kalbant apie konkrečią direktyvą, nurodomi jos priėmimo metai (kalbant apie galiojančią direktyvą, metai gali būti ir nenurodomi).

čia kalbininkų sritis, tegul kalbininkai ir aiškinasi, kaip tiksliai išversti visus terminus, o teisininkui turi rūpėti teisiniai dalykai. Reikia pripažinti, kad ir pačiam autoriui iš pradžių taip atrodė, tačiau, pradėjus gilintis į esamą teisinį reguliavimą lietuvių kalba (toks, koks jis yra į lietuvių kalbą išverstose atliekų direktyvose), paaiškėjo, kad joks tolesnis darbas yra neįmanomas tol, kol atliekos nėra apibrėžtos atsižvelgiant į direktyvose pateikiamo teisinio reguliavimo prasmę ir kol vartojami atliekų sąvokos terminai nebus išaiškinti ir susisteminti. Jeigu autorius remtųsi esama sąvoka nepatikslinęs jos reikšmės ir terminais jos nesusistemines, taptų neaišku, kas yra kas ir kodėl atliekos yra apibrėžiamos vartojant skirtingus terminus. Taigi šiuo atveju galima iškelti klausimą: ar adekvačiai nacionalinėje teisėje yra vartojamos teisinės kategorijos atliekų srityje? Šio klausimo aktualumą rodo ir tai, kad daug teisinių kategorijų į nacionalinę teisę yra perkeliama iš Europos Sąjungos teisės aktų, taigi tikslus kategorijų perteikimas yra būtinas, norint užtikrinti efektyvų ir atitinkamą teisės aktu siekiamą teisinį reguliavimą².

² Nagrinėjamos temos aktualumą rodo ir tai, kad 2009 m. kovo 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nariai Česlovas Vytautas Stankevičius ir Valentinas Stundys užregistravo Lietuvos Respublikos Seimo statuto 135 straipsnio papildymo įstatymo projektą. Seimo nariai siekia, kad Seimo statusas būtų papildytas šiuo punktu: „Kartu su įstatymo projektu pateikiamas aiškinamasis raštas, kuriame nurodoma: <...> ar įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka“. Projekto aiškinamajame rašte teigiama, kad „Projektą paskatino parengti suinteresuotų subjektų – Europos Sąjungos institucijų dokumentų vertimo padalinių, Lietuvos Respublikos kalbos norminimo,

Taigi šio pranešimo tikslas yra aptarti pagrindines atliekų sąvokos, kaip teisinės kategorijos, vartojimo nacionalinėje teisėje problemas ir pasiūlyti, autoriaus nuomone, tikslesnę atliekų sąvoką. Darbą sudaro trys dalys: pirmojoje apžvelgiama, kokios atliekų sąvokos egzistuoja nacionalinėje teisėje, bei analizuojami šių sąvokų skirtumai, antrojoje ieškoma geriausio termino pagrindiniam atliekų sąvokos elementui, t. y. momentui, nuo kurio daiktai ar medžiagos tampa atliekomis, apibūdinti, o trečiojoje pasitelkiant teismų praktiką bandoma atsakyti, kokių praktinių problemų gali kilti dėl netikslių terminų atliekų teisės aktuose vartojimo.

Už vertingus patarimus rengiant šį darbą autorius norėtų padėkoti Konstitucinės ir administracinės teisės katedros prof. A. Marcijonui, doc. dr. A. Normanui, doc. dr. R. Ragulskytei-Markovienei ir dr. I. Žvaigždinieni.

1. Atliekų sąvoka atliekų direktyvose

Ėmę analizuoti atliekų direktyvas, pirmiausiai susiduriame su terminu *atliekos* bei su jo apibrėžimu. Tam, kad būtų galima tiksliai pasakyti, kas yra atliekos, reikalinga tiksliai šio termino sąvoka, kad ja būtų perteikta tiksliai tai, ko siekė teisės akto leidėjas. Taigi kokia atliekų sąvoka yra įtvirtinta direktyvose ir ar ji tiksli?

priežiūros ir tyrimo institucijų – išreikštas susirūpinimas dėl taisyklingos lietuvių kalbos, ypač dėl vienodos tikslis ir taisyklingos terminijos, vartojimo rengiant Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktus“. Iš to galima daryti išvadą, kad tikslių terminų vartojimo ir suderinimo problema iš tiesų egzistuoja ir tai nėra pavienis tik atliekų teisės sričiai būdingas atvejis.

1.1. *Atliekų sąvoka 2006 m. atliekų direktyvoje*³

Pradėti vertėtų nuo galiojančios Atlieku direktyvos, kurios 1 straipsnio 1 dalies a punkte pateikiama tokia atliekų sąvoka: „*atliekos*“ *reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti* [3].

Direktyvoje anglų kalba atliekos apibrėžiamos taip: *'waste' shall mean any substance or object in the categories set out in Annex I which the holder discards or intends or is required to discard*; prancūzų kalba – *«déchets»: toute substance ou tout objet qui relève des catégories figurant à l'annexe I, dont le détenteur se défait ou dont il a l'intention ou l'obligation de se défaire*; ispanų kalba – *«residuo»: cualquier sustancia u objeto perteneciente a una de las categorías que se recogen en el anexo I y del cual su poseedor se desprenda o del que tenga la intención o la obligación de desprenderse*.

Direktyvos tekste lietuvių kalba pateikiamas beveik pažodinis atliekų sąvokos vertimas iš anglų kalbos, tačiau jis nėra tikslus. Analizuodami tekstą sakinio dalimis matome, kad junginys *kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti* gali būti suvokiamas kaip išplėstinis pažymynis, apibūdinantis žodį *kategorijos*, t. y. tekstas gali būti suvokiamas taip, kad yra atsikratoma ne medžiaga ar daiktas, patenkančiu į nustatytas kategorijas, bet pačiomis kategorijomis,

todėl geriau sakyti: *atliekos reiškia į I priede nustatytas kategorijas patenkančią medžiagą ar daiktą, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti arba atliekos reiškia medžiagą ar daiktą, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti*. Tokia sąvoka yra tikslesnė: šiuo atveju tikrai aišku, kad yra atsikratoma medžiaga ar daiktas, o ne kategorijomis (žinoma, praktiškai atsikratyti kategorijomis nelabai įmanoma, tačiau lingvistinė reikšmė esama atliekų sąvoka kaip tik tą ir reiškia, t. y. atsikratymą ne medžiaga ar daiktas, bet kategorijomis).

Tikėtina, jog verčiant atliekų sąvoką siekta, kad joje esantys žodžiai nebūtų per daug sukeisti vietomis ir kad sąvoka daugmaž atitiktų kitomis kalbomis pateiktus variantus. Tačiau reikia pripažinti, kad šis siekis, jeigu toks buvo, taip ir liko iki galo neįgyvendintas, nes sąvokoje lietuvių kalba kai kurie žodžiai yra pertekliniai, o kai kurių žodžių trūksta.

Vienas iš perteklinių yra žodis *reiškia*, kuris greičiausiai atsirado verčiant direktyvą iš anglų kalbos (*waste shall mean any substance...*), nes direktyvoje prancūzų kalba šio žodžio nėra (*déchets: toute substance...*). Šio žodžio nėra ir direktyvoje ispanų kalba (*residuo: cualquier sustancia...*). Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos teisės aktuose yra susiklosčiusi tokia sąvokų pateikimo forma, kai po apibūdinamojo žodžio yra dedamas brūkšnys, o paskui pateikiamas žodžio (sąvokos) paaiškinimas (pavyzdžiui: *žemė – Žemės plutos (litosferos) dalis, apimanti...*; *vanduo – aplinkos dalis, apimanti...*; *statinys – visa tai, kas*

³ 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2006/12/EB dėl atliekų (OL L 114, 2006-04-27, P. 9) (toliau – 2006 m. atliekų direktyva arba Atlieku direktyva).

sukurta...), todėl sąvokoje lietuvių kalba žodis *reiškia* yra visiškai nereikalingas. Lietuvos teisės aktuose sąvokos nėra apibūdinamos tokiu būdu: *vanduo reiškia aplinkos dalį... ar statinys reiškia visa tai, kas sukurta...*, taigi ir atliekų sąvoka galėtų būti pateikiama taip: *atliekos – medžiaga ar daiktas...*

Kitas perteklinis žodis yra *atsikratyti*: jis kartojamas du kartus (*ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti*), tačiau visiškai pakanka vieno, juo labiau kad nei direktyvoje anglų kalba, nei direktyvoje prancūzų kalba, nei direktyvoje ispanų kalba jis nėra kartojamas (*intends or is required to discard, a l'intention ou l'obligation de se défaire, tenga la intención o la obligación de desprenderse*). Taigi vertėtų sakyti tiesiog *ketina arba privalo atsikratyti*.

Pažymėtina ir tai, kad Atliekų direktyvos preambulės 4 pastraipoje yra analogiška sakinio dalis, kurioje žodis *atsikratyti* kaip tik ir kartojamas tik vieną kartą: *ketina arba privalo atsikratyti* [3].

Taip pat pabrėžtina, kad sąvokoje lietuvių kalba trūksta vieno, autoriaus nuomone, labai svarbaus žodžių junginio, t. y. *bet koks*. Sąvokose anglų, prancūzų ir ispanų kalbomis šis žodis vartojamas, o kai kur pabrėžiamas netgi dukart: *any substance or object, toute substance ou tout objet, cualquier sustancia u objeto*. Būtinai reikėjo šį žodį išversti į lietuvių kalbą, nes jo neverčiant atliekų sąvoka yra nepagrįstai susiaurinama: neabejotina, kad junginys *medžiaga ar daiktas, patenkantis į...* yra suvokiamas siauriau nei junginys *bet kokia medžiaga ar bet koks daiktas, patenkantis į...*

Be to, atkreiptinas dėmesys į vieną svarbią žodžio *atliekos* ypatybę. Žodis

atliekos lietuvių kalba yra daugiskaitinis [10], t. y. vartojamas tik daugiskaitos forma (negalima sakyti *atliekà*), nors daugelyje kitų kalbų jis turi ir vienaskaitos, ir daugiskaitos formą. Taigi verčiant šį žodį į lietuvių kalbą, vertėjo suderinti jį apibūdinančių žodžių skaičių, t. y. sakyti ne *atliekos reiškia medžiagą ar daiktą*, bet *atliekos reiškia medžiagas ar daiktus*. Direktyvoje lenkų kalba tai kaip tik ir padaryta (*odpady oznaczają wszelkie substancje lub przedmioty...*), nors direktyvoje latvių kalba to nėra (*atkritumi ir jebkura viela vai priekšmets...*).

Atsižvelgiant į visas pateiktas pastabas, siūlytinas tikslesnis atliekų sąvokos variantas: *atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kurių atliekų turėtojas atsikrato arba ketina ar privalo atsikratyti arba atliekos – į I priede nustatytas kategorijas patenkančios bet kokios medžiagos ar bet kokie daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato arba ketina ar privalo atsikratyti*⁴. Autoriaus nuomone, pirmasis pasiūlytas variantas yra šiek tiek tinkamesnis, nes šiuo atveju, palyginti su sąvokomis anglų bei prancūzų kalbomis, beveik nekeičiama žodžių vieta ir tiksliai perteikiama pati sąvokos prasmė⁵.

Žinoma, gali kilti minčių, kad pateiktas patikslinimas yra nekorektiškas ir teisiškai negalimas, nes direktyvos tekstas yra oficialus tekstas ir jis negali būti bet kaip iškraipomas, tačiau autorius šiuo atveju

⁴ Toks sąvokos vertimas, t. y. į sakinio pradžią iškeliant reikalavimą dėl kategorijų, yra direktyvoje estų kalba ir direktyvoje vengrų kalba.

⁵ Kaip bus matyti toliau, tai dar nėra galutinis mūsų siūlomas atliekų sąvokos variantas.

siekia ne iškraipyti pateiktą sąvoką taip, kaip jam patogiau, bet, atsižvelgdamas į nevisiškai tikslų vertimą, ją patobulinti, kad sąvokoje neliktų jokių dviprasmybių, kalbos bei teisinės technikos netikslumų ir kad ji atitiktų kitomis pagrindinėmis kalbomis pateiktą sąvoką.

Pabrėžtina ir tai, kad paminėti vertimo netikslumai nėra vienkartiniai: kiekviename dokumente atliekų sąvoka yra išversta vis kitaip. Taigi, pažvelkime kaip.

1.2. Atliekų sąvoka 1975 m.

***Atliekų direktyvoje*⁶**

ES mastu atliekų sąvoka pirmą kartą buvo įtvirtinta 1975 m. Atliekų direktyvoje. Šios direktyvos 1 straipsnio a punkte nustatyta, kad „*atliekos*“ – *tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato arba privalo atsikratyti pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus* [1].

Pirmiausiai pažymėtina, kad 1975 m. ir 2006 m. direktyvose tos pačios sąvokos dalys visiškai sutampa, t. y. 1975 m. direktyvos tekstas atitinka mūsų pasiūlytą 2006 m. direktyvos tekstą: *atliekos – tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato* (1975 m. Atliekų direktyva); *atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai, <...> kurių atliekų turėtojas atsikrato* (mūsų siūlomas 2006 m. atliekų direktyvos tekstas), nors Oficialiajame leidinyje analizuojama sąvokos dalis 2006 m. atliekų direktyvoje yra išversta ir pateikta taip: *atliekos reiškia medžiagą ar daiktą, <...> kurių atliekų turėtojas atsikrato*.

⁶ 1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva Nr. 75/442/EEB dėl atliekų (OL L 194, 1975-07-25, p. 39) (toliau – 1975 m. Atliekų direktyva).

Iš karto kyla paprastas klausimas: jeigu 1975 m. ir 2006 m. atliekų direktyvose pateikti oficialūs sąvokos vertimai į lietuvių kalbą skiriasi, tai galbūt jie skirtingai pateikti ir mūsų jau analizuotomis kalbomis.

Analizuojama sąvokos dalis 1975 m. Atliekų direktyvoje anglų kalba pateikta taip: *“waste” means any substance or object which the holder disposes of* (plg. 2006 m. Atliekų direktyvoje: *‘waste’ shall mean any substance or object <...> which the holder discards*); prancūzų kalba: *déchet: toute substance ou tout objet dont le détenteur se défait* (plg. 2006 m. atliekų direktyvoje: *déchet: toute substance ou tout objet <...> dont le détenteur se défait*); ispanų kalba: *residuo: cualquier sustancia u objeto del cual se desprenda su poseedor* (plg. 2006 m. atliekų direktyvoje: *residuo: cualquier sustancia u objeto <...> del cual su poseedor se desprenda*). Matome, kad prancūzų kalba abiejų direktyvų tekstas yra visiškai vienodas, ispanų kalba – skiriasi tik veiksnio ir tarinio vieta („atsikrato jų turėtojas“ (*se desprenda su poseedor*) ir „jų turėtojas atsikrato“ (*su poseedor se desprenda*), o tekste anglų kalba žodžiui *reiškia* suteikta oficialesnė forma (ne *means*, bet *shall mean*) ir veiksmažodis *atsikrato* yra pakeistas sinonimu (vietoje *disposes of* vartojama *discards*).

Šie palyginimai leidžia daryti išvadą, kad analizuojama atliekų sąvokos dalis visiškai nepasikeitė. Taigi jeigu 1975 m. Atliekų direktyvoje buvo nurodyta, kad *atliekos – tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato*, lygiai toks pats tekstas turėjo išlikti išvertus ir 2006 m. atliekų direktyvą. Atsižvelgiant į tai, kad atsirado tam tikrų naujų šios sąvo-

kos elementų, jos galutinis variantas turėjo atrodyti taip: *atliekos – tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kurių atliekų turėtojas atsikrato arba ketina ar privalo atsikratyti*. Tačiau, kaip jau minėta, 2006 m. atliekų direktyvoje pateikta tokia sąvoka: *atliekos reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti*.

Kita 1975 m. Atliekų direktyvoje pateiktos atliekų sąvokos dalis, t. y. *atsikrato arba privalo atsikratyti pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus*, daug diskusijų nekeliama. Direktyvos tekstą lietuvių kalba lyginant su kitomis kalbomis jokių netikslumų ar neaiškumų nėra. Pabrėžtina tik tai, kad 1975 m. Atliekų direktyvoje atliekos buvo apibūdinamos siejant jas su galiojančių nacionalinių teisės aktų nuostatomis, t. y. atliekomis galėjo būti laikomos tik tos medžiagos ar daiktai, kuriais yra atsikratoma pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus. 2006 m. atliekų direktyvoje ši nuostata buvo pakeista ir nustatyta, kad atliekos yra medžiagos ar daiktai, kurie patenka į direktyvos priede nustatytas kategorijas. Taigi junginys *pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus* buvo tiesiog išbrauktas. Tačiau taip pat atkreiptinas dėmesys, kad atliekų sąvoka buvo papildyta tuo, jog ir ketinimas atsikratyti tam tikromis medžiagomis ar daiktais reiškia šių medžiagų ar daiktų priskyrimą prie atliekų. Taigi į junginį *atsikrato arba privalo atsikratyti* buvo įterptas tik žodis *ketina* ir jungtukas *ar* (tekste prancūzų kalba dar buvo atitinkamai įterpti žodžiai „kurių jis“ (*dont il*), o tekste ispanų kalba – „kurių“ (*del que*)). Sąvoka nebuvo

pildoma žodžių junginiu *ketina atsikratyti*, taigi ir tekste lietuvių kalba į junginį *atsikrato arba privalo atsikratyti* tiesiog turėjo būti įterpti žodžiai *ketina* ir *ar*: *atsikrato arba ketina ar privalo atsikratyti*, tačiau, kaip jau minėta, žodis *atsikratyti* buvo pavartotas antrą kartą ir tapo pertekliniu.

Visos šios pateiktos pastabos dar kartą patvirtina, kad tikslesnis ir tinkamesnis 2006 m. atliekų direktyvoje pateiktas atliekų apibūdinimas būtų ne *atliekos reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti*, bet *atliekos – tai bet kokios medžiagos ar daiktai, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kurių atliekų turėtojas atsikrato arba ketina ar privalo atsikratyti*.

1.3. Atliekų sąvoka 1991 m. Atliekų direktyvoje⁷

1975 m. Atliekų direktyva buvo keista kelis kartus, o svarbiausi pakeitimai padaryti 1991 m. kovo 18 d. priėmus Tarybos direktyvą Nr. 91/156/EEB, iš dalies keičiančią direktyvą Nr. 75/442/EEB dėl atliekų. Šia direktyva buvo modifikuota ir pati atliekų sąvoka. Nustatyta, kad „*atliekos*“ *reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priedo kategorijas, kurias atliekų turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti*. Be to, sąvoka buvo papildyta šiuo sakiniu:

Komisija, veikdama 18 straipsnyje numatyta tvarka, ne vėliau kaip iki 1993 m. balandžio 1 d. sudaro sąrašą atliekų, pri-

⁷ 1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva Nr. 91/156/EEB, iš dalies keičianti direktyvą Nr. 75/442/EEB dėl atliekų (OL L 78, 1991-03-26, p. 32) (toliau – 1991 m. Atliekų direktyva).

klausančių I priede nurodytoms kategorijoms. Šis sąrašas yra reguliariai atnaujinamas ir prireikus peržiūrimas tokia pat tvarka [2].

Analizuodami 1991 m. Atliekų direktyvoje pateiktą atliekų sąvoką, matome, kad ji beveik sutampa su 2006 m. atliekų direktyvoje pateikta sąvoka: „*atliekos*“ *reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priedo kategorijas, kurias atliekų turėtojas šalina, ketina arba privalo šalinti* (1991 m. Atliekų direktyva); „*atliekos*“ *reiškia medžiagą ar daiktą, patenkančią į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti* (2006 m. atliekų direktyva). Šių sąvokų skirtumai yra vos keli: (1) žodis *šalinti* 2006 m. atliekų direktyvoje pakeistas žodžiu *atsikratyti*; (2) junginys *patenkančią į I priedo kategorijas* 2006 m. atliekų direktyvoje papildytas žodžiu *nustatytas*; (3) atsižvelgiant į tai, kad 2006 m. atliekų direktyvoje vietoje žodžio *šalinti* vartojamas žodis *atsikratyti*, atitinkamai turėjo pasikeistas įvardžio *kuris* linksnis (buvo: *patenkančią į <...> kategorijas, kurias <...> turėtojas šalina*, yra: *patenkančią į <...> kategorijas, kuriu <...> turėtojas atsikrato*), tačiau šiais abiem atvejais išliko mūsų kelta problema, t. y. šalinama ar atsikratoma ne medžiagomis ar daiktais, bet kategorijomis; (4) žodis *šalinti* kartojamas du kartus, o žodis *atsikratyti* kartojamas jau tris kartus, t. y. tampa pertekliniu.

Lygindami 1975 m. ir 2006 m. atliekų direktyvose pateiktas sąvokas pažymėjome, kad nors analizuotose užsienio kalbose 1975 m. ir 2006 m. sąvokų variantai beveik nesiskiria (išskyrus galiojančių nacionalinių teisės aktų kriterijaus pakeitimą kate-

gorijų kriterijumi)⁸, tačiau į lietuvių kalbą išversta atliekų sąvoka 1975 m. ir 2006 m. atliekų direktyvose skiriasi iš esmės. O palyginę lietuvių kalba pateiktas atliekų sąvokas 1991 m. ir 2006 m. atliekų direktyvose matome, kad jos yra labai panašios. Kyla klausimas, ar tas pats pastebėtina ir direktyvos tekstuose kitomis kalbomis.

Palyginę 1991 m. Atliekų direktyvoje pateiktą sąvoką su 2006 m. Atliekų direktyvoje pateikta sąvoka matome, kad tiek anglų, tiek prancūzų, tiek ispanų kalbomis šios sąvokos visiškai sutampa, t. y. 1991 m. Atliekų direktyvoje esanti atliekų sąvoka nieko nekeičiant buvo tiesiog perkelta į 2006 m. Atliekų direktyvą. Tai reiškia, kad ir lietuvių kalba 1991 m. bei 2006 m. atliekų direktyvose sąvokos variantai turėtų nesiskirti, tačiau, kaip matome, taip nėra.

Be to, kadangi 1975 m. ir 1991 m. atliekų direktyvose pateiktos sąvokos skiriasi tik tam tikru elementu (galiojančių nacionalinių teisės aktų kriterijus pakeistas kategorijų kriterijumi), visi trys atliekų sąvokos variantai (1975 m., 1991 m. ir 2006 m.) į lietuvių kalbą turėjo būti išversti iš esmės vienodai.

1.4. Atliekų sąvoka direktyvos pakeitimo projekte

Atkreiptinas dėmesys, kad dabar yra svarstomi 1975 m. Atliekų direktyvos pakeitimai⁹. 2005 m. gruodžio 21 d. Europos Ko-

⁸ Atsisakyta nuostatos *pagal galiojančius nacionalinės teisės aktus ir ji pakeista nuostata patenkančią į I priede nustatytas kategorijas*.

⁹ Pažymėtina, kad 1975 m. Atliekų direktyva nebegalioja, nes ji buvo panaikinta 2006 m. Atliekų direktyva (20 straipsnis), tačiau pradėjus pakeitimų svarstymo procedūrą, 1975 m. Atliekų direktyva (su vėlesniais pakeitimais) dar galiojo.

misija pateikė pasiūlymą pakeisti tam tikras 1975 m. Atliekų direktyvos nuostatas [4]. Siūloma šiek tiek modifikuota atliekų sąvoka: *atliekos – tai bet kokia medžiaga ar daiktas, kurį turėtojas išmeta, ketina išmesti ar turi išmesti*.

Štai dar viena atliekų sąvokos interpretacija lietuvių kalba. Pabrėžtina, kad analizuotomis užsienio kalbomis nė vienas sąvokos žodis nekinta, taigi ir lietuvių kalba sąvoka turėjo išlikti nepakitusi. Skirtumas tik tas, kad šiuo atveju siūloma į atliekų sąvoką neįtraukti nuostatos dėl direktyvos priedų, t. y. nėra nustatyta, kad atliekos būtinai turi būti tik tos medžiagos ir daiktai, kurie patenka į direktyvos prieduose nurodytas kategorijas. Tačiau Europos Parlamentas, apsvarstęs pasiūlymą, 2007 m. vasario 13 d. pateikė teisėkūros rezoliuciją [5], kurioje atliekų sąvoka papildoma šiuo sakiniu: *Visos atliekų kategorijos išvardytos Europos atliekų kataloge (EWC), kaip nurodyta Komisijos sprendime 2000/532/EB*. Europos Parlamento 2006 m. gruodžio 15 d. pranešime dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atliekų (KOM(2005)0667 – C6-0009/2006 – 2005/0281(COD)) paaiškinama, kad atliekų sąvoka minėtu sakiniu dėl Europos atliekų katalogo turėtų būti papildoma *siekiant aiškumo* [6].

2. Atsikratyti, išmesti, pašalinti ar šalinti?

Pagrindinis atliekų sąvokos terminas yra *atsikratyti*. Būtent šiuo terminu yra atskleidžiama atliekų sąvokos esmė ir būtent šio termino aiškinimas, siekiant nustatyti, ar tam tikri daiktai bei medžiagos yra atliekos, tarp teisininkų kelia daugiausiai dis-

kusijų¹⁰. Pažymėtina, kad verčiant atliekų sąvoką į lietuvių kalbą terminas *atsikratyti* nėra įsitvirtinęs: 1975 m. ir 2006 m. atliekų direktyvose vartojamas terminas *atsikratyti*, tačiau 1991 m. Atliekų direktyvoje vartojamas terminas *šalinti*, o svarstomame direktyvos pakeitime – terminas *išmesti*. Ir nors visi šie trys žodžiai iš esmės laikytini sinonimais, tačiau teisinėje kalboje, siekiant išvengti neaiškumų, neapibrėžtumo bei įvairių interpretacijų, vienam konkrečiam procesui apibūdinti yra vartojamas vienas konkretus žodis, o ne keletas savo reikšme panašių žodžių pasirinktinai¹¹. Taigi ir šiuo atveju turėtų būti vartojamas vienas konkretus žodis, t. y. arba *atsikratyti*, arba *išmesti*, arba *šalinti*.

Pirmiausiai vertėtų patikrinti, ar direktyvose užsienio kalbomis šie žodžiai sutampa. Anglų kalba 1975 m. Atliekų direktyvoje yra vartojamas terminas *to dispose of*, o visose vėlesnėse direktyvo-

¹⁰ Žr., pavyzdžiui: E. Scotford. *Trash or treasure: policy tensions in EC waste regulation*. Journal of Environmental Law (2007) vol. 19, no 3, p. 374–376; D. Wilkinson. *Time to discard the concept of waste?* Environmental Law Review (1999) no 1, p. 178–180; S. Tromans. *EC waste law – a complete mess?* Journal of Environmental Law (2001) vol. 13, no 2, p. 140–146; J. T. Smith II. *The challenges of environmentally sound and efficient regulation of waste – the need for enhanced international understanding*. Journal of Environmental Law (1993) vol. 5, no 1, p. 93–96; I. Cheyne. *The definition of waste in EC law*. Journal of Environmental Law (2002) vol. 14, no 1, p. 63–71; I. Cheyne, M. Purdue. *Fitting definition to purpose: the search for a satisfactory definition of waste*. Journal of Environmental Law (1995) vol. 7, no 2, p. 154–163 ir kt.

¹¹ Pavyzdžiui, statybos teisėje pasirinktinai nevertinami žodžiai *pastatas*, *namas* ir *statinys*. Pagrindinis pastatytam ar statomam objektui apibūdinti skirtas terminas yra *pastatas*, tad vietoje šio termino laisvai vartodami bet kokią kitą terminą (nors jis literatūrinėje kalboje ir būtų laikomas sinonimu), pakeistume atitinkamo teksto prasmę ir sukeltume daug neaiškumų.

se – terminas *to discard*¹². Prancūzų kalba visuose analizuojamuose dokumentuose vartojamas terminas *se défaire*, o ispanų kalba – *desprenderse*. Įdomumo dėlei galima paminėti, kad ir latvių bei lenkų kalbose visuose analizuojamuose dokumentuose yra vartojamas vienas terminas: atitinkamai *atkrīvoties* ir *usunąć*. Taigi ir lietuvių kalba turėtų būti vartojamas vienas konkretus terminas.

Taip pat vertėtų pažvelgti, koks terminas yra vartojamas Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose atliekų tvarkymą. Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje (nuo 2003-01-01 galiojanti įstatymo redakcija) pateikiama tokia atliekų sąvoka:

Atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato, nori atsikratyti ar privalo atsikratyti ir kurie priklauso atliekų kategorijoms, nurodytoms Įstatymo I priede, bei patenka į Aplinkos ministerijos patvirtintą atliekų sąrašą [7].

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad pirmojoje Atliekų tvarkymo įstatymo redakcijoje, kuri galiojo nuo 1998 m. liepos 8 d. iki 2002 m. gruodžio 31 d., atliekos buvo apibrėžiamos kaip *įvairios medžiagos ar*

daiktai, kuriuos atliekų turėtojas pašalina, nori pašalinti arba privalo pašalinti ir kurie priklauso atliekų kategorijai pagal šio įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje numatytą atliekų klasifikatorių. Taigi ir Lietuvos teisės aktuose nagrinėjamas terminas nebuvo vartojamas vienodai: iš pradžių vartotas terminas *pašalinti* (tai dar vienas sinonimas greta žodžių *atsikratyti*, *išmesti* ir *šalinti*), o paskui jis pakeistas terminu *atsikratyti*.

Siekiant nustatyti, kuris iš minėtų keturių žodžių (*atsikratyti*, *išmesti*, *pašalinti* ar *šalinti*) yra tinkamiausias terminas (tiksliausiai perteikiantis apibūdinamo veiksmo esmę) teisinėje kalboje, pirmiausiai į pagalbą būtina pasitelkti Lietuvių kalbos žodyną, kuriame minimi žodžiai yra apibūdinami taip:

Atsikratyti – nuo savęs šalinti varyti, atsipalaiduoti, išsisukti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [l]enda, prašo – niekaip tu nuo jo neatsikratysi nedavęs; [j]is sumanė gudrumu atsikratyti nelauktu svečiu; [k]ad prisikabino – nebegaliu atsikratyti ir kt. Kitokių žodžio *atsikratyti* reikšmių, susijusių su nereikalingų daiktų išmetimu, pašalinimu, žodyne nėra pateikta.

Išmesti – pašalinti (nereikalingą, netinkamą). Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [j]au aš stovus iš pirkios išmečiau; [i]š dainos žodžio *neišmesti* ir kt.

Pašalinti – padaryti, kad visai nebūtų, likviduoti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [m]ums reikia pamėginti imtis griežtesnių priemonių pagrindinei blogybei pašalinti; [t]arties žargoninės ypatybės labai sunkiai pašalinamos ir kt.

¹² Pažymėtina, kad toks nežymus direktyvos teksto anglų kalba pakeitimas sukėlė tarp teisės mokslininkų nemažai diskusijų. Įmta analizuoti, dėl kokių priežasčių vienas žodis buvo pakeistas kitu, pradėtos lyginti terminų *to dispose of* ir *to discard* reikšmės bei jų skirtumai. Įdomu, kad net ir patys gimtakalbiai nesutaria, kuris terminas šiuo atveju yra tikslesnis bei platesnis. Be to, pabrėžtina, jog šį klausimą analizavę autoriai neatkreipė dėmesio į tai, kad direktyvos tekste, pavyzdžiui, prancūzų kalba, analogiškas terminas *se défaire* nebuvo pakeistas ir visuose direktyvos variantuose išliko toks pats (plačiau žr. Wilkinson, supra, n. 9, p. 177–180; Cheyne, supra, n. 9, p. 65–67; Cheyne, Purdue, supra, n. 9, p. 154–156).

Šalinti – daryti, kad visai nebūtų, likviduoti, naikinti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [p]rincipinga, sveika kritika visad yra geriausias būdas trūkumams šalinti; [j]i visas kliūtis šalino ir visas mano jėgas stiprino ir kt [13].

Dabartinės lietuvių kalbos žodyne šie žodžiai yra apibrėžiami taip:

Atsikratyti – atspalaiduoti, išsisukti, šalin nuvaryti. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [n]egaliu aš jo atsikratyti; [j]is sumanė gudrumu atsikratyti nelauktų svečių. Be to, nurodoma, kad šia reikšme žodis *atsikratyti* vartojamas šnekamojoje kalboje.

Išmesti – pašalinti ką nereikalingą, netinkamą. Pateikiamas toks šio žodžio vartojimo pavyzdys: [i]š dainos žodžio neišmesti.

Pašalinti – padaryti, kad nebebūtų. Pateikiami tokie šio žodžio vartojimo pavyzdžiai: [p]ašalinti krūmus, šiukšles, pūlius; [p]ašalinti pavoju; [p]ašalinti kliūtį.

Šalinti – stumti, varyti į šalį. Pateikiamas toks šio žodžio vartojimo pavyzdys: [š]alinti šilumą [10].

Tad kurį vis dėlto terminą derėtų įtvirtinti lietuvių kalboje, kad jis tiksliausiai apibūdintų viso proceso esmę, būtų visiems suprantamas ir vienodai vartojamas?

Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad labiausiai netinkamas iš keturių nagrinėjamų žodžių yra terminas *atsikratyti*.

Visų pirma jis netinkamas dėl to, kad lietuvių kalba nevartojamas veiksmui, kai yra pašalinamas ar išmetamas nereikalingas objektas, apibūdinti (žodynai tokios šio žodžio vartojimo reikšmės nepateikia).

Be to, kaip nurodyta Dabartinės lietuvių kalbos žodyne, žodis *atsikratyti* labiau vartotinas šnekamojoje kalboje ir reiškia *išsisukti, nuvaryti šalin*. Žinoma, kad šnekamosios kalbos žodžiai teisinei kalbai nėra labai tinkami.

Net jeigu ir sakome, pavyzdžiui, *pagaliau atsikračiau to seno televizoriaus*, žodis *atsikratyti* čia vartojamas su tam tikru „atspalviu“, t. y. jis nėra neutralus. Sakydami *atsikračiau televizoriaus* pasakome daugiau, nei sakydami *išmečiau televizorių*, t. y. vartodami žodį *atsikratyti* šiuo atveju pabrėžiame, koks labai nereikalingas ir įgrisęs tas televizorius mums buvo ir kaip labai mes jį norėjome išmesti. Taigi galima teigti, kad šiuo žodžiu perteikiama tam tikra subjektyvi informacija. Savaime suprantama, kad teisės normų kalba turi būti neutrali kalba, o vartojant žodį *atsikratyti* šio neutralumo nelieka.

Dar vienas argumentas, patvirtinantis termino *atsikratyti* vartojimo netinkamumą, yra tas, kad tiek anglų–lietuvių [11], tiek prancūzų–lietuvių [12] kalbų žodynuose terminai *to discard* (angl.) ir *se défaire* (pranc.), kurie vartojami atliekų sąvokoje minėtomis kalbomis, yra verčiami kaip *išmesti* (*nereikalingą, netinkamą*).

Taigi darytina išvada, kad terminas *atsikratyti* apibūdinant veiksmą, kurio metu yra išmetami nereikalingi objektai, teisinėje kalboje nevertotinas.

Toliau norėtuši šiek tiek stabtelėti ties žodžiais *šalinti* ir *pašalinti* bei pabrėžti, koks yra šių žodžių skirtumas. Jau minėjome, kad žodis *šalinti* žodynuose aiškinamas kaip *daryti, kad visai nebūtų, likviduoti, naikinti*, o žodis *pašalinti* – *padaryti, kad visai nebūtų, likviduoti*. Matome, kad žo-

dis *šalinti* apibūdina tęstinį veiksma, t. y. kai sakome: *aš šaliniu nereikalingus daiktus*, norime pabrėžti, jog tai yra nuolatinė mūsų veikla, kad mes užsiimame nereikalingų daiktų šalinimu. Sakydami *nereikalingų daiktų šalinimas*, galvoje turime procesą, kuris trunka nuolat ir neaišku, kada baigsis. O žodis *pašalinti* reiškia baigtinį veiksma, t. y. mes ne *darome*, kad visai nebūtų, bet *padarome*, kad visai nebūtų. Taigi sakydami *aš pašaliniu nereikalingus daiktus*, galvoje turime baigtinį veiksma, t. y. aš išmetu nereikalingus daiktus, ir jų daugiau nėra. Pabrėžtina, kad tiek žodis *šalinti*, tiek žodis *pašalinti* yra neutralūs, taip pat tai nėra tik šnekamosios kalbos žodžiai, apibūdinantys nereikalingų daiktų likvidavimą. Taigi kalbant apie atliekas šie abu žodžiai yra vartotini, tačiau juos vartoti būtina atsižvelgiant į šių žodžių reikšmę, t. y. jeigu sakome *atliekų šalinimas*, tai reiškia nuolat vykstantį procesą, o jeigu sakome *atliekų pašalinimas*, ta reiškia vieną konkretų baigtinį veiksma.

Tačiau vis dar neatsakėme į klausimą, ar šie žodžiai vartotini atliekų sąvokoje. Jeigu sakome, kad atliekos yra bet kokios medžiagos ar daiktai, kuriuos atliekų turėtojas šalina arba ketina ar privalo šalinti, tai reiškia, kad medžiagų ir daiktų šalinimas vyksta nuolat (procesas) ir neaišku, nuo kurio konkretaus momento medžiagos ar daiktai virsta atliekomis. Žinoma, galima sakyti, kad tai atsitinka nuo šalinimo proceso pradžios, tačiau kaip tada apibrėžti tą pradžią, t. y. tą konkretų momentą (tašką), kurio metu medžiagos ar daiktai virsta atliekomis? Šiuo atveju tą konkretų momentą norėtusi apibrėžti, tačiau varto-

dami terminą *šalinti*, to padaryti negalime, nes, kaip minėjome, tai tęstinis veiksmas, o mums šiuo atveju reikalingas baigtinis veiksmas, t. y. konkretus veiksmas, kurio metu medžiagos ar daiktai virsta atliekomis.

Taigi tokį terminą turime, – sakysite. *Pašalinti*. Taip, tai konkretus baigtinis veiksmas, kurio metu medžiagos ar daiktai yra pašalinami. Taigi atrodytų, kad atliekų sąvokoje šis terminas galėtų pakeisti netinkamai vartojamą terminą *atsikratyti*, tačiau vėlgi reikia atsižvelgti į keletą žodžio *pašalinti* vartojimo aspektų.

Visų pirma, kaip minėjome, žodis *pašalinti* reiškia *padaryti*, kad visai nebūtų. Taigi jeigu medžiagų ar daiktų savininkas *padaro*, kad jų visai nebūtų, t. y. juos *pašalina*, tai reiškia, kad pašalintų medžiagų ar daiktų iš esmės nėra, taigi nėra ir atliekų, vadinasi, nereikia ir viso atliekų teisinio reglamentavimo. Be to, vartodami šį terminą, negalime tiksliai nusakyti objekto tapimo atliekomis momento. Jeigu sakome: *aš pašalinau televizorių*, tai lyg ir reikštų, kad aš atlikau tokius veiksmus, kad televizoriaus jokia apčiuopiama forma nebeliko, tačiau kuriuo konkrečiu momentu televizorius virto atliekomis, lieka neaišku.

Net jeigu šie argumentai nėra pakankamai įtikinami, vertėtų atsiversti Atliekų direktyvos II A priedą, kuriame išvardytos atliekų šalinimo operacijos. Tai išvertimas ant žemės, apdorojimas žemėje, giluminis įpurškimas, surinkimas į tvenkinius, išmetimas į vandens telkinį ir kt. [3]. Žinoma, visų pirma pažymėtina, kad šiuo atveju minėtame priede ir kitur direktyvoje vartojamas terminas *atliekų šalinimas* taip pat

nėra tinkamas, nes *šalinimas* yra tęstinis veiksmas, o iš direktyvos priede išvardytų operacijų, kurios vadinamos *atliekų šalinimo operacijomis*, matome, jog šios operacijos yra baigtinės, t. y. *išvertimas* (ne vertimas), *apdorojimas* (ne dorojimas), *įpurškimas* (ne purškimas), *surinkimas* (ne rinkimas), *išmetimas* (ne metimas) ir kt. Kadangi priede išvardytos operacijos savo esme yra baigtiniai veiksmai, tai joms apibūdinti negalima vartoti žodžio, kuris reikštų ne baigtinį veiksma, o žodis *šalinti* kaip tik toks ir yra, t. y. jis reiškia ne baigtinį, o tęstinį veiksma. Tad kokį žodį derėtų vartoti? Į šį klausimą jau esame atsakę. *Pašalinti*. Šiuo atveju tai pats tinkamiausias žodis, nes būtent jis reiškia baigtinį veiksma ir būtent juo yra apibūdinamas veiksmas, kuriuo *padaroma, kad visai nebūtų*, o mūsų jau minėtos operacijos (*išvertimas, įpurškimas, apdorojimas*) kaip tik tai ir reiškia, t. y. padarymą, kad atliekų nebūtų. Tad darytina išvada, kad Atliekų direktyvoje vartojamas terminas *šalinimas* nėra tikslus. Vietoje šio termino vartotinas terminas *pašalinti*.

Taigi jeigu kalbėdami apie konkrečias atliekų pašalinimo operacijas turime vartoti terminą *atliekų pašalinimas*, ar galima žodį *pašalinti* vartoti atliekų sąvokoje? Atsakymas aiškus: ne. Teisės normose negali būti dviejų vienodų terminų, kurie apibūdintų du skirtingus veiksmus, t. y. jeigu vartojame terminą *pašalinimas*, apibrėždami konkrečias atliekų pašalinimo operacijas, tai negalime šio termino vartoti apibrėždami atliekas. Šią išvadą patvirtina ir tai, kad atliekų direktyvose kitomis kalbomis atliekų sąvokoje yra vartojamas vienas terminas (atliekoms apibrėžti), o direktyvų

prieduose – kitas (veiksmams, kurie yra atliekami su atliekomis, apibūdinti)¹³.

Terminus *atsikratyti, šalinti* ir *pašalinti* jau atmetėme kaip netinkamus. Liko žodis *išmesti*. Ar tai pats tinkamiausias žodis, kurį derėtų vartoti apibrėžiant atliekas? Autoriaus nuomone, taip. Galima pateikti keletą argumentų, patvirtinančių šį teiginį.

Visų pirma, mūsų nagrinėtuose žodynuose žodis *išmesti* apibrėžiamas kaip *pašalinti ką nereikalingą, netinkamą*, taigi šio žodžio reikšmė atliekų sąvokoje yra tinkama.

Antra, minėjome, kad anglų–lietuvių ir prancūzų–lietuvių kalbų žodynuose žodžiai *to discard* (angl.) ir *se défaire* (pranc.), vartojami atliekų sąvokoje minėtomis kalbomis, yra verčiami *išmesti (nereikalingą, netinkamą)*.

Trečia, žodis *išmesti* reiškia konkretų baigtinį veiksma ir vartodami šį žodį mes galime nusakyti tikslų momentą, kada medžiagos ar daiktai virsta atliekomis, t. y. tada, kai jie yra išmetami¹⁴.

Taigi visa tai rodo, kad lietuvių kalba atliekos tiksliausiai apibrėžtinis vartojant žodį *išmesti*.

¹³ Be to, atliekų sąvokoje vartojamas terminas veiksmui su medžiagomis ar daiktais apibrėžti negali sutapti su atliekų direktyvų prieduose esančiu terminu dar ir dėl to, kad minėtas veiksmas, kuriuo apibrėžiamos atliekos, apima ne tik atliekų pašalinimo operacijas, bet ir *recovery* (kol kas specialiai šio termino neverčiu lietuvių kalba) operacijas.

¹⁴ Vertėtų pabrėžti, kad šiuo atveju sunkiau nusakyti *ketinimo išmesti* momentą, tačiau tai galėtų būti tas momentas, kai daiktų ar medžiagų turėtojas pagalvoja, jog tam tikrą daiktą reikėtų išmesti, arba kai jis savo ketinimą išreiškia tam tikrais konkrečiais veiksmais. *Privalėjimo išmesti* momentą nusakyti yra lengviau, nes pareiga išmesti atitinkamą daiktą atsiranda nuo to momento, kurį nustato atitinkama teisės norma, įpareigojanti atitinkamą daiktą išmesti.

Šioje vietoje taip pat labai svarbu atkreipti dėmesį į vieną esminį dalyką, kurio dar neminėjome, tačiau kuris, apibrėžiant atliekas, greičiausiai yra pats pagrindinis, t. y. išmetame ne atliekas, bet daiktus ar medžiagas, kurių mums nereikia, ir būtent nuo konkretaus išmetimo momento šie daiktai ar medžiagos tampa atliekomis. Kitaip sakant, tam, kad medžiagos ar daiktai būtų laikomi atliekomis, jie turi būti išmesti. Kol daiktas nėra išmestas, tol atliekų teisės normų taikyti negalime, nes tas daiktas nėra atliekos, tačiau nuo išmetimo momento jis virsta atliekomis ir būtent nuo šio momento jam pradeda taikyti atliekų teisė.

Vadinasi, atliekų sąvokoje lietuvių kalba yra dar vienas didelis netikslumas, kurio anksčiau specialiai neaptarėme. Prisiminkime, kokia sąvoka yra įtvirtinta Atliekų direktyvoje: „*atliekos*“ *reiškia medžiagą ar daiktą, patenkantį į I priede nustatytas kategorijas, kurių atliekų turėtojas atsikrato, ketina atsikratyti arba privalo atsikratyti*. Mes šią sąvoką siūlėme keisti taip: *atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kuriuos atliekų turėtojas išmeta arba ketina ar privalo išmesti*.

Ar šioje pataisytoje sąvokoje viskas yra gerai? Deja, dar ne. Atkreipkime dėmesį į sąvokoje vartojamą terminą *atliekų turėtojas*. Ar jis tinkamas? Visų pirma, pabrėžtina tai, kad sąvokos aiškinamojoje dalyje nevertinamas tas pats žodis, kuris yra aiškiamas. Kitaip sakant, negalime sakyti, kad obuolys yra obuolys, nes tokiu atveju tai jau bus ne sąvoka, bet nieko neapibrėžiantis teiginys. Taigi sakyti, kad *atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai* <...>, kuriuos

atliekų turėtojas išmeta <...>, yra logiškai klaidinga, nes taip sąvoką *atliekos* mes aiškinaime vartodami tą patį žodį *atliekos*.

Žinoma, gali kilti klausimas, kaip ši sąvoka yra apibrėžiama kitomis kalbomis, galbūt ten taip pat atliekų sąvokoje vartojamas terminas *atliekų turėtojas*? Tačiau Atliekų direktyvoje (įskaitant ir visas ankstesnes redakcijas) apibrėžiant atliekas nė viena iš oficialių ES kalbų, išskyrus lietuvių kalbą, nevartojamas terminas *atliekų turėtojas*. Visomis kalbomis sąvokoje yra vartojamas žodžių junginys *ju turėtojas*, t. y. ne atliekų, bet medžiagų ar daiktų, kurie yra išmetami. Neaišku, kodėl verčiant atliekų sąvoką į lietuvių kalbą įvardį *ju* buvo sugalvota pakeisti daiktavardžiu *atliekų*. Galbūt norėta sąvoką padaryti dar aiškesnę, tačiau, deja, atsitiko priešingai.

3. Praktinės problemos, kylančios dėl netikslios sąvokos ir kitų terminų

Taip pat norėtusi trumpai aptarti praktines problemas, su kuriomis susiduriama ar gali būti susidurta dėl minėtų atliekų sąvokos netikslumų.

Visų pirma pažymėtina, kad Europos Teisingumo Teismas (toliau – ETT arba Teismas) savo praktikoje nemažai dėmesio skiria klausimui, kas yra atliekos. Teismas atliekų sąvoką formuluoja nustatydamas tam tikrus kriterijus, iš kurių turėtų būti sprendžiama, ar atitinkama medžiaga (daiktas) yra atliekos. Kaip pavyzdys gali būti paminėti tokie ETT suformuluoti kriterijai:

1. Terminas *atliekos* apimtis priklauso nuo termino *išmesti* reikšmės (sprendimas byloje Nr. C-129/96 (*Inter-Environne-*

- ment Wallonie*), ECR 1997, P. I-7411, 26 p.).
2. Atliekų samprata negali būti aiškina- ma siaurinamai (sprendimas byloje Nr. C-418/97 (*ARCO Chemie*), ECR 2000, P. I-4475, 40 p.).
 3. Terminas *išmesti* apima tiek medžiagos (daikto) pašalinimą, tiek atnaujinimą (ibid, 47 p.; C-129/96, 27 p.).
 4. Ar medžiagos (daiktai) iš tiesų yra atliekos pagal direktyvos prasmę, turi būti sprendžiama įvertinus visas aplin- kybes ir atsižvelgiant į direktyvos tikslą bei į poreikį užtikrinti, kad jos efekty- vumui nebūtų pakenkta (C-418/97, 73 p., 88 p., 97 p.).
 5. Jei medžiaga yra gamybos liekana, t. y. produktas, kurio gaminti buvo nesie- kiama, tai gali būti įrodymas, kad to- kia medžiaga buvo išmesta (ibid, 83– 84 p.).
 6. Tas faktas, kad gauta medžiaga yra atliekų atnaujinimo rezultatas, yra tik vienas iš veiksnių, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, sprendžiant, ar tai atlie- kos; be to, atsižvelgiant vien tik į šį fak- tą, negalima daryti galutinės išvados (ibid, 97 p.).
 7. Atliekų samprata apima bet kokias lie- kanas, šalutinius gamybos produktus ar kitas medžiagas, atsirandančias gamy- bos procese (C-129/96, 28 p.).
 8. Atliekų sąvoka neturi būti suvokiama kaip neapimanti medžiagų ir daiktų, kuriuos galima pakartotinai ekono- miškai panaudoti (sprendimas byloje Nr. C-359/88 (*Zanetti*), ECR 1990, P. I-1509, 9 p.).

Tai tikrai ne visi kriterijai, kuriuos ETT yra suformulavęs, sprendamas, ar atitinka-

ma medžiaga (daiktas) yra atliekos, tačiau iš čia pateiktų kriterijų pavyzdžių turėtų būti aišku, kodėl tiek atliekų sąvoka, tiek ir kiti atliekų teisės terminai turi būti ne- priekaištingai tikslūs. Pavyzdžiui, kaip turėtume pritaikyti Teismo suformuluotą kriterijų, kad terminas *išmesti* apima tiek medžiagos (daikto) pašalinimą, tiek atnau- jinimą (angl. *the term 'discard' covers both disposal and recovery of a substance or object*), jei atitinkamo Teismo sprendimo vertime į lietuvių kalbą šis kriterijus sufor- muluotas taip: *pašalinimo sąvoka apima medžiagos ar daikto šalinimą ir panaudo- jimą* (C-129/96, 27 p.), o 1991 m. Atlie- kų direktyvos vertime į lietuvių kalbą (ši direktyva buvo taikoma priimant minėtą Teismo sprendimą), atliekų sąvokoje var- tojamas terminas *šalinti*? Turėtume sakyti: šalinimo sąvoka apima medžiagos šalini- mą. Logiška? Tačiau nė kiek nelogiškiau sakyti, kad pašalinimo sąvoka apima me- džiagos šalinimą. Kaip šiuo atveju baig- tinis veiksmas (pašalinimas) gali apimti tęstinį veiksmą (šalinimas)? Juk medžiaga (daiktas) atliekomis virsta ne tada, kai yra pašalinama, bet nuo šalinimo (jei vartojame terminą, kuris siūlomas vertime) mo- mento pradžios.

Siekdami dar daugiau „aiškumo“, žvilgtelėkime į vertime siūlomą terminą *panaudojimas* (angl. *recovery*). Jeigu pa- sirinkome šį terminą, tai kaip tuomet api- brėšime angliškus terminus *use* ir *re-use* (kurie pagal reikšmę turėtų būti verčiami *panaudojimas* ir *pakartotinis panaudoji- mas*)? Atliekų direktyvos prasme visi šie trys terminai apibūdina skirtingus dalykus. Kaip šiuos terminus verčiame mes? Vie- nareikšmiškai: panaudojimas arba pakar-

totinis panaudojimas¹⁵. Taigi taip ir lieka neaišku, kas tas panaudojimas. O kaip pritaikyti ETT formuluojamus kriterijus? Bėlieka viena išeitis – remtis teisės aktais užsienio kalbomis. Tačiau ar dėl to mes šnekame lietuviškai, kad teisės aktus ar Teismo sprendimus turėtume skaityti bet kokia kita tik ne savo gimtąja kalba?

Perkeliant Europos Sąjungos teisės aktus į Lietuvos teisinę sistemą susiduriama su analogiška problema: turime vadovautis ES teisės terminais, o jeigu šie terminai netikslūs, tokie pat netikslūs bus ir nacionalinės teisės terminai¹⁶. Pavyzdžiui, pažvelkime į Atliekų tvarkymo įstatymo 2 priedą, kuriame išvardyti „atliekų naudojimo būdai“. Šiems būdams yra suteikti kodai, kurie atitinka Atliekų direktyvos priedo kodus. Paminėtini šie įstatyme nurodyti „atliekų naudojimo būdai“: „naudojimas kurui arba kitais būdais energijai gauti“ (R1); „taršai mažinti naudojamų komponentų naudojimas“ (R7); „pakartotinis naftos rafinavimas arba kitoks pakartotinis naftos produktų naudojimas“ (R9); „atliekų, gautų R1-R10 naudojimo būdais, naudojimas“ (R11). Ar visi čia paminėti „naudojimai“ iš tiesų reiškia tą patį? Žvelgdami tik į įstatymo tekstą, sakytume: žinoma. Tačiau palyginę šiuos būdus su analogiškais būdais, įtvirtintais Atliekų

direktyvoje, pavyzdžiui, anglų kalba, iš karto pamatytume skirtumus. Jeigu terminas *naudojimas* yra angliško termino *recovery* atitikmuo lietuvių kalboje, tuomet *naudojimu* galime vadinti tik tokius veiksmus, kurie pagal Atliekų direktyvą atitinka *recovery* terminą. Tačiau kode R1 vartojamo termino *naudojimas* (*naudojimas* kurui arba kitais būdais energijai gauti) atitikmuo direktyvoje yra *use*, o ne *recovery*. Kode R7 (taršai mažinti naudojamų komponentų naudojimas) terminas *naudojimas* atitinka du direktyvos terminus: *use* ir *recovery*. Kode R9 (pakartotinis naftos rafinavimas arba kitoks pakartotinis naftos produktų naudojimas) termino *naudojimas* atitikmuo yra *reuse*, o kode R11 (atliekų, gautų R1-R10 naudojimo būdais, naudojimas) pirmojo termino *naudojimas* atitikmens nėra (direktyvos tekste anglų kalba kalbama ne apie *naudojimo* būdus (angl. *recovery operations*), bet tiesiog apie „būdus“ (angl. *operations*)), o antrojo termino *naudojimas* atitikmuo yra *use*.

Taigi kokį terminą anglų kalba *naudojimas* iš tiesų atitinka: *recovery*, *use* ar *reuse*? Žvelgdami į Atliekų tvarkymo įstatymą matome, kad šie terminai sutapatinti. Taigi kaip teismui tinkamai pritaikyti teisės aktą, jeigu tas pats terminas vartojamas skirtingiems veiksams apibūdinti? Bėlieka remtis direktyvos tekstais kitomis kalbomis, tačiau ar tai normalu? Ar leistina tokia situacija, kai negalima pasitikėti ir besąlygiškai vadovautis pagrindiniu Tautos atstovybės darbo vaisiumi, t. y. įstatymu?

Žinoma, galime paklausti, ar iš tiesų taip svarbu skirtingai įvardyti terminus *recovery* ir (*re*)*use*? Ėmę gilintis į šį klausimą, pamatome, kad termino *recovery*

¹⁵ Žr., pavyzdžiui, 2006 m. Atliekų direktyvos preambulės 5–6 punktus, 3 straipsnio 1 dalies b punktą.

¹⁶ Įdomu, kad su šia problema susiduria net ir britai. Jeigu direktyvos tekstas anglų kalba yra perkeliamas į nacionalinę teisės sistemą jo nepatobulinus, t. y. direktyvoje vartojamų terminų nesuderinus su nacionalinės teisės sistemos terminais, kyla daug neaiškumų ir problemų, siekiant tinkamai pritaikyti perkeltosios direktyvos nuostatas (žr. plačiau Purdue M. *The Distinction between Using Secondary Raw Materials and the Recovery of Waste: The Directive Definition of Waste*, JEL 1998, vol 10, Nr. 1, p. 136–138).

atitkmuo lietuvių kalba negali būti terminas „(pa)naudojimas“, nes *recovery* neturi nieko bendra su „naudojimu“ ar „panaudojimu“. Atliekų direktyvoje terminas *recovery* paaiškintas kaip „bet kuri operacija, išvardyta IIB priede“, taigi iš esmės šio žodžio reikšmė neatskleista. Ją puikiai atskleidė generalinis advokatas F. Jacobs, teikdamas savo nuomonę *Euro Tombesi* byloje (C-304/94 ir kt.). F. Jacobs nurodė: „*recovery* [kol kas specialiai neverčiu šio termino į lietuvių kalbą] yra procesas, kuriuo metu atkuriamas ankstesnė daiktų būklė arba daiktai paverčiami tinkamais naudoti, arba kurio metu išgaunamos ar pagaminamos tam tikros naudoti tinkamos daikto sudedamosios dalys“ (angl. *recovery is a process by which goods are restored to their previous state or transformed into a usable state or by which certain usable components are extracted or produced*) [26, 52 p.]. Taigi matome, kad pagal reikšmę *recovery* tikrai neatitinka „naudojimo“. Tai greičiau procesas, kuris veda prie naudojimo, t. y. veiksmai, kuriuos reikia atlikti su daiktais, kad jie vėl galėtų būti panaudojami. Jeigu terminą *recovery* verčiame kaip „(pa)naudojimas“, iškreipiame jo prasmę, nes apie panaudojimą galime kalbėti tik po *recovery* proceso. Atsižvelgiant į šias pastabas, siūlytina terminą *recovery* į lietuvių kalbą versti „atnaujinimas“. Autoriaus nuomone, šis terminas, atsižvelgiant į tikrąjį termino *recovery* reikšmę, yra tinkamiausias. Pabrėžtina, kad atliekų teisėje tai vienas iš pagrindinių terminų, tačiau atliekų teisės aktuose lietuvių kalba jis vartojamas netiksliai (iškreipiama šio termino reikšmė). Dėl to gali kilti įvairių atliekų teisės aktų taikymo sunkumų.

Be to, būtina žinoti, kad dažnai teisės literatūroje anglų kalba vartojama santrumpa 3R, kuri yra trijų terminų – *reuse*, *recycling* ir *reclamation* – atitikmuo. O atnaujinimas yra procesas, apimantis 3R. Taigi terminas *reuse* turėtų būti verčiamas „pakartotinis panaudojimas“, terminas *recycling* „perdirbimas“, o terminas *reclamation* „atkūrimas“. Vartodami šiuos terminus galėtume drąsiai sakyti, kad atliekų atnaujinimas apima atliekų pakartotinį panaudojimą, perdirbimą ir atkūrimą. Šių terminų vartojimas atliekų teisės aktuose suteiktų gerokai daugiau aiškumo, be to, taptų paprasčiau teisės aktus pritaikyti praktikoje.

Baigiant norėtusi tarti dar keletą žodžių apie Lietuvos teismų praktiką, aiškinant atliekų sąvoką. Ši praktika nėra gausi. Atskirai norėtusi išskirti dvi bylas: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2008 (*Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas v UAB „Avižienių nekilnojamas turtas“*) [27] ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT) 2005 m. rugsėjo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-967-05 (*UAB „Belmonto aplinkos apsaugos takas“ v Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas*) [28].

LAT nagrinėjo klausimą, ar atsakovui priklausančiame žemės sklype atsakovo išverstas statybinis laužas, kuris vėliau buvo perdirbtas į statybinę skaldą ir panaudotas stovėjimo aikštelės statybai, yra atliekos. Nors šią LAT nutartį reikėtų detaliau aptarti, dėl ribotos straipsnio apimties atkreiptinas dėmesys tik į keletą nutarties aspektų.

Siekdamas atsakyti į iškilusį klausimą, nacionalinis teismas turėjo atsižvelgti į ETT praktiką, formuluojant atliekų sąvoką. Kaip matyti iš nutarties teksto, į šią praktiką buvo atsižvelgta, tačiau pasirinkta byla (*Saetti ir Frediani, C-235/02*) kaip pavyzdys nėra labai tinkama. LAT nurodė:

Konkrečiose bylose Teisingumo Teismas buvo nusprendęs, kad medžiaga gali būti nelaikoma atlieka Direktyvos 75/442/EEB prasme, jeigu ji tikrai panaudojama kitų ūkio subjektų, kurie jos nepagamino, poreikiams <...>.

Iš tiesų *Saetti* byloje ETT pripažino, kad koksas (naftos perdirbimo metu susidarantis šalutinis produktas), kuris yra panaudojamas energijos, reikalingos naftos perdirbimo įmonei bei kitoms įmonėms, gamybai, nėra atliekos. Tačiau šią išvadą ETT padarė atsižvelgdamas į tai, kad koksas yra specialiai gaminamas, siekiant jį panaudoti kaip kuro pakaitalą, t. y. jo gamyba nėra nepageidautina, o netgi atvirkščiai – siektina (nors tai ir yra vienas iš šalutinių naftos perdirbimo produktų). Abejotina, ar tą patį būtų galima pasakyti apie statybinį laužą. Statybos įmonė kaip tik yra suinteresuota, kad jo susidarytų kuo mažiau, nes kuo didesnis statybinio laužo kiekis, tuo didesnis jo saugojimo, išvežimo išlaidos, be to, tuo didesnis kiekis statybos produktų lieka nepanaudota pagal paskirtį. Be to, ETT ne vienoje byloje yra pabrėžęs, kad svarbus kriterijus, sprendžiant, ar medžiaga yra atliekos, yra tikimybės laipsnis, jog ta medžiaga bus panaudota **be jokio išankstinio apdorojimo**. Teismas pabrėžia, kad jei be tokio panaudojimo galimybės turėtojas iš to turi dar ir finansinę naudą, medžiagos panaudojimo tikimybė yra didelė ir tokia

medžiaga nebūtų laikoma atliekomis (žr., pavyzdžiui, Teismo sprendimą *Palin Granit* byloje Nr. C-9/00). Kaip matyti iš faktinių aplinkybių LAT nagrinėtoje byloje, pagal sudarytą statybos rangos ir paslaugų teikimo sutartį statybinis laužas turėjo būti perdirbtas į statybinę skalda, taigi jis negalėjo būti panaudotas be išankstinio apdorojimo, o tai jau yra ženklas, kad toks statybinis laužas gali būti laikomas atliekomis. LAT savo nutartyje dėl šių aplinkybių nepasisakė (beje, jau pats žodis „perdirbimas“, vartojamas statybos rangos sutartyje, yra nuoroda į vieną iš atliekų atnaujinimo būdų).

Plačiau nenagrinėjęs ETT praktikos atliekų klausimu, nacionalinis teismas padarė tokią išvadą:

Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas atsakovo atsivežtą statybinį laužą atliekomis, <...> netaikė minėtų teisės normų [Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 4 punkto, kuriame pateikta atliekų sąvoka ir Atliekų tvarkymo taisyklių, pagal kurias medžiagos įrašymas į Atliekų sąrašą dar nereiškia, kad tai atliekos] ir neanalizavo šio laužo priskirtinumo ar nepriskirtinumo atliekoms būtinųjų sąlygų. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad atsakovas <...> į jam nuosavybės teise priklausančią žemės sklypą atvežė statybinį laužą, <...> sudarė rangos sutartį dėl šio laužo perdirbimo į statybinę skalda <...> ir šias medžiagas panaudojo stovėjimo aikštei įrengti toje pačioje vietoje. Šios teismų nustatytos aplinkybės, taip pat faktas, kad nuo statybinio laužo atvežimo ir aikštelės įrengimo praėjo tam tikras laiko tarpas <...>, nesudarė

pagrindo padaryti išvadą, kad atsakovas atsikratė, norėjo ar privalėjo atsikratyti statybinio laužo, o nesant šių sąlygų statybinis laužas negalėjo būti laikomas atliekomis <...>.

Matome, kad, LAT nuomone, statybinio laužo išvertimas žemės sklype bei jo perdirbimas į statybinę skaldą neleidžia daryti išvados, jog statybinis laužas buvo išmestas. Žinoma, būtų labai įdomu sužinoti, kokių teismų nustatytų aplinkybių pakaktų statybiniam laužui priskirti prie atliekų. Iš esmės šioje nutartyje LAT nepaiškino, kaip išmetimas turėtų būti suvokiamas, jis tik pasakė, kad byloje nustatytų aplinkybių nepakanka išmetimo faktui įrodyti. Tačiau atsižvelgiant vien į tai daryti išvadą, kad statybinis laužas nėra atliekos, yra per daug drąsu. Galų gale jeigu nustatytų aplinkybių nepakako tinkamai išvadai padaryti, byla galėjo būti grąžinta toms reikiamoms aplinkybėms nustatyti.

Pažymėtina ir tai, kad statybinis laužas dažniausiai nėra vientisas, t. y. jį sudaro įvairios sumaišytos medžiagos, vadinasi, prieš perdirbant į skaldą, atitinkamas medžiagas iš statybinio laužo tektų pašalinti, o tai taip pat išankstinio apdorojimo operacija, suponuojanti atliekų egzistavimą. Be to, ETT, spręsdamas apie atliekų egzistavimą, visada iškelia ir tokį klausimą: ar gautas medžiagas (dėl kurių priskyrimo ar nepriskyrimo atliekoms kyla abejonių) buvo siekiama pagaminti, ar jos yra gamybos proceso liekanos. Atrodo, būtų galima įrodyti, jog specialiai siekiama, kad statybinis laužas susidarytų. Žinoma, tai nereiškia, kad LAT būtinai turėjo pripažinti, jog susidaręs statybinis laužas yra atliekos, tačiau, autoriaus nuomone, tų aplin-

kybių, kurias teismas nustatė, nepakanka padaryti išvadai, kad tai ne atliekos.

Kaip minėjome, kita byla, į kurią norėtume atkreipti dėmesį, yra LVAT 2005 m. rugsėjo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-967-05. Bylos esmė labai paprasta: Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas surašė pareiškėjui UAB „Belmonto takas“ keletą privalomųjų nurodymų – sustabdyti susmulkintų naudotų padangų vežimą į viename kaime esančias pareiškėjui priklausančias siloso tranšėjas; išvežti ir priduoti atliekų tvarkytojams susmulkintas padangas, kurios sandėliuojamos siloso tranšėjose; sustabdyti naudotų padangų surinkimą, kol nebus išvežtos susmulkintos padangos, ir kt. Pareiškėjas minėtus privalomuosius nurodymus apskundė ir nurodė, kad siloso tranšėjose niekada nebuvo ir nėra sandėliuojamos susmulkintos naudotos padangos, jose sandėliuojamos statybinės medžiagos – gumos gabalai arba gumos smulkiniai, kurie yra panaudojami statybų pramonėje, taigi susmulkintos padangos negali būti laikomos atliekomis; jos laikytinos pareiškėjui nuosavybės teise priklausančiomis prekėmis.

Pirmosios instancijos teismas pareiškėjo skundą atmetė. Apeliaciniame skunde pareiškėjas dar kartą pabrėžė, kad jis sandėliuoja ne atliekas, o prekes, nes susmulkintos naudotos padangos yra parduodamos. Be to, UAB „Belmonto takas“ nurodė, kad pagal Atliekų tvarkymo įstatymą medžiagos ar daiktai tampa atliekomis, kai juos norima išmesti, o ne dėl to, kad jie patenka į Atliekų sąrašą.

LVAT šiuos pareiškėjo argumentus atmetė. Pagrindiniai argumentai: pareiškėjas verčiasi naudotų padangų kaip atliekų

surinkimu, susmulkintas padangas laikyti statybine medžiaga būtų galima tik parengus tam tikrą techninę dokumentaciją, o jos pareiškėjas neturi.

Šiuo atveju vėlgi norėtųsi gilesnės teismo argumentacijos. Į pareiškėjo teiginį, kad atliekomis gali būti laikomi tik tokie daiktai, kurie yra išmetami, o jis susmulkintas padangas parduoda ir net neketina išmesti, nebuvo atsakyta, t. y. teismas neanalizavo termino „išmesti“ reikšmės, nors tai kertinis atliekų sąvokos terminas.

Minėtoje byloje niekas neginčija, kad pareiškėjo surenkamos naudotos padangos yra atliekos, t. y. pareiškėjas turi leidimą verstis tokio pobūdžio veikla – surinkti naudotas padangas, jas sandėliuoti ir priduoti atliekų tvarkytojams, t. y. įmonėms, turinčioms teisę perdirbti ar eksportuoti padangas. Šiuo atveju pagrindis klausimas yra šis: ar susmulkintos padangos gali būti laikomos ne atliekomis (žinoma, tai labiau teorinis klausimas, nes pareiškėjui išduotame taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidime tokia veikla – naudotų padangų susmulkinimas ar kitoks perdirbimas nebuvo numatyta).

Teoriškai pareiškėjo veiklą būtų galima vertinti kaip atliekų atnaujinimą (perdirbimą), t. y. pareiškėjas tikrai surenka atliekas, tačiau susmulkintos padangos jau nėra atliekos – tai atnaujintas produktas, kuris gali būti sėkmingai naudojamas rinkoje. Taigi teismui iš esmės reikėjo vertinti, ar naudotų padangų susmulkinimas gali būti laikomas atliekų perdirbimo veiksmu, po kurio atliekos nustoja būti atliekomis ir virsta įprasta naudoti skirta medžiaga. Teismui kaip tik ir pritrūko įrodymų, kad susmulkintos padangos gali būti sėkmin-

gai panaudojamos rinkoje kaip statybinė medžiaga. Vienas iš esminių atliekų atnaujinimo elementų yra tas, kad atnaujintos medžiagos turi įgauti tas pačias savybes kaip žaliavos, t. y. jos iš esmės turi nesisukti nuo analogiškų produktų, kurie buvo pagaminti, o ne atnaujinti [23, 94 p.]. Šiuo atveju pareiškėjas neįrodė, kad jo susmulkintos padangos gali būti saugiai naudojamos statyboje kaip gumos pakaitalai.

Argumentacijai sustiprinti LVAT taip pat vertėjo pabrėžti, kad atliekų sąvoka neturi būti suvokiama kaip neapimanti medžiagų ir daiktų, kuriuos galima pakartotinai ekonomiškai panaudoti [19, 9 p.]. Tai iš esmės reiškia, kad net jeigu medžiagą ar daiktą galime pelningai panaudoti, pvz., parduoti, tai nereiškia, kad tokia medžiaga ar daiktas negali būti laikomas atliekomis. Šiuo atveju pareiškėjas kaip tik ir teigė, kad susmulkintos padangos jam teikia ekonominę naudą, jis jų nesiekia išmesti, taigi tai nėra atliekos.

Žinoma, skaitytojui gali kilti klausimas, kaip minėtos teismų nutartys yra susijusios su netikslia atliekų sąvoka ir kitais netinkamais atliekų teisės terminais lietuvių kalba – juk paminėtais atvejais teismams nekilo kokių nors abejonių dėl terminų netikslumo. Atsakyti galėtume remdamiesi ETT suformuluotu principu *Marleasing* byloje (Nr. C-106/89): nacionalinis teismas turi aiškinti nacionalinę teisę, atsižvelgdamas į atitinkamos direktyvos tikslą bei į jos formuluotę, t. y. direktyvoje vartojamus žodžius [20, 13 p.]. Taigi jeigu direktyva yra netiksliai išversta, o paskui netiksliai išversti terminai dar ir perkelti į nacionalinę teisę, kyla pavojus, jog nacionalinis teismas, aiškindamas nacionalinę

teisę ir atsižvelgdamas į direktyvų nuostatas atitinkamoje srityje, gali padaryti klaidingas išvadas dėl netikslių direktyvos formuluočių nacionaline kalba. Be to, galime išskelti klausimą, ar direktyva yra tinkamai perkelta į nacionalinę teisę, jei netiksliai išverstos jos formuluotės yra inkorporuotos į nacionalinę teisę, neatsižvelgiant į tai, kad tikroji formuluočių prasmė lieka iškreipta¹⁷. Šiuo atveju teismai turėjo ne tik atsižvelgti vien į nacionalinės teisės nuostatas atliekų srityje, bet ir įvertinti atitinkamas direktyvų nuostatas.

Taigi nors akivaizdžių praktinių problemų dėl netikslios atliekų sąvokos ir kitų terminų nėra kilę (arba autoriui apie jas nėra žinoma), vis dėlto tokia tikimybė, ypač atsižvelgiant į gausėjančią teismų praktiką atliekų srityje, yra nemaža. Be to, autoriaus nuomone, vien tai, kad šioje srityje nėra patvirtintų tikslų (pagal reikšmę) terminų, yra problemiška: galimybė savo esme skirtingus veiksmus įvardyti tais pačiais terminais reiškia, jog vienas asmuo kalbės apie batus, o kitas supras, kad kalbama apie ratus.

Tad atitinkamų institucijų iniciatyva susisteminti atliekų teisėje vartojamus terminus, kad neliktų jokių dviprasmybių ar netikslumų, būtų labai sveikintina.

¹⁷ Vertėtų prisiminti, pavyzdžiui, Žvėryno bendruomenės skundą Europos Komisijai dėl netinkamo Orhuso konvencijos vertimo.

Išvados

Atliekų sąvoka direktyvose lietuvių kalba yra perteikta netiksliai. Nors ši sąvoka iš esmės liko nepakitusi nuo pat jos įtvirtinimo, tačiau visose vėlesnėse direktyvų redakcijose lietuvių kalba ji yra pateikiama skirtingai. Tokie sąvokos skirtumai apsunkina bet kokią darbą su teisės aktais atliekų srityje ir verčia suabejoti pačios sąvokos teisingumu. Be to, sąvokoje yra vartojami žodžiai, kurie lietuvių kalba neturi tokių reikšmių, kokios jiems yra suteiktos atliekų sąvokoje. Atliekų sąvoka lietuvių kalba taip pat yra papildyta naujais žodžiais, kurie visiškai keičia atliekų sąvokos esmę. Kai kurie sąvokoje vartojami terminai yra dubliuojami su kitais direktyvoje esančiais terminais, t. y. dviem skirtingiems veiksams apibūdinti vartojamas tas pats terminas. Teismai, aiškindami nacionalinę teisę, turi pareigą atsižvelgti ir į atitinkamos direktyvos tikslą bei formuluotę. Jei gu atitinkamos direktyvos nuostatos bus išverstos netiksliai, kyla grėsmė, kad gali būti padaryta direktyvos tikslų ir formuluotės neatitinkanti išvada.

Atsižvelgdamas į visa tai, autorius siūlo nacionalinėje teisėje įtvirtinti tokią atliekų sąvoką:

Atliekos – bet kokios medžiagos ar daiktai, kurie patenka į I priede nustatytas kategorijas ir kuriuos jų turėtojas išmeta arba ketina ar privalo išmesti.

LITERATŪRA

Norminė literatūra

Europos Sąjungos teisės aktai

1. 1975 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva Nr. 75/442/EEB dėl atliekų. OL L 194, 1975-07-25, p. 39. 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, I tomas, p. 23.
2. 1991 m. kovo 18 d. Tarybos direktyva Nr. 91/156/EEB, iš dalies keičianti direktyvą Nr. 75/442/EEB dėl atliekų. OL L 78, 1991-03-26, p. 32. 2004 m. specialusis leidimas lietuvių kalba, 15 skyrius, 2 tomas, p. 3.
3. 2006 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva Nr. 2006/12/EB dėl atliekų. OL L 114, 2006-04-27, p. 9.
4. Pasiūlymas: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl atliekų (COM (2005) 667 galutinis). Oficialiajame leidinyje neskelbtas.
5. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija Nr. P6_TA(2007)0029 dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atliekų (COM(2005)0667 – C6-0009/2006 – 2005/0281(COD)). Oficialiajame leidinyje neskelbtas.
6. Europos Parlamento pranešimas Nr. A6-0466/2006 dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atliekų (COM(2005)0667 – C6-0009/2006 – 2005/0281(COD)). Oficialiajame leidinyje neskelbtas.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

7. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas (Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726; Valskybės žinios. 2002, Nr. 72-3016).

Specialioji literatūra

8. Cheyne I. *The definition of waste in EC law*. Journal of Environmental Law. Vol. 14 (2002), No 1.
9. Cheyne I., Purdue M. *Fitting definition to purpose: the search for a satisfactory definition of waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 7 (1995), No 2.
10. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (interneto versija) // Interneto prieiga: <http://www.autoinfa.lt/webdic/> [2008-09-15].
11. Kompiuterinis anglų-lietuvių ir lietuvių-anglų kalbų žodynas „Anglonas“.
12. Kompiuterinis prancūzų-lietuvių ir lietuvių-prancūzų kalbų žodynas „Frankonas“.
13. Lietuvių kalbos žodynas (T. I–XX, 1941–2002):

elektroninis variantas. Red. Naktinienė G. // Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005; <http://www.lkz.lt>.

14. Purdue M. *The Distinction between Using Secondary Raw Materials and the Recovery of Waste: The Directive Definition of Waste*. Journal of Environmental Law. Vol. 10 (1998), No 1.
15. Scotford E. *Trash or treasure: policy tensions in EC waste regulation*. Journal of Environmental Law. Vol. 19 (2007), No 3.
16. Smith II J. T. *The challenges of environmentally sound and efficient regulation of waste – the need for enhanced international understanding*. Journal of Environmental Law. Vol. 5 (1993), No 1.
17. Tromans S. *EC waste law – a complete mess?* Journal of Environmental Law. Vol. 13 (2001), No 2.
18. Wilkinson D. *Time to discard the concept of waste?* Environmental Law Review. 1999, No 1.

Teismų praktika

Europos Teisingumo Teismo praktika

19. Sprendimas byloje Nr. C-359/88 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamoji byla prieš *Zanetti ir kt.*). ETA 1990, P. I-1509.
20. Sprendimas byloje Nr. C-106/89 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Marleasing SA* prieš *Commercial Internacional de Alimentacion SA*). ETA 1990, P. I-4135.
21. Sprendimas byloje dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Euro Tombesi* ir *Adino Tombesi* (C-304/94), *Roberto Santella* (C-330/94), *Giovanni Muzi* ir kt. (C-342/94) ir *Anselmo Savini* (C-224/95)). ETA 1997, P. I-3561.
22. Sprendimas byloje Nr. C-129/96 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Inter-Environnement Wallonie* prieš *Région wallonne*). ETA 1997, P. I-7411.
23. Sprendimas byloje *ARCO Chemie Nederland Ltd* prieš *Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer* (C-418/97) ir *Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+* ir *Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen* prieš *Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland* (C-419/97). ETA 2000, P. I-4475.
24. Sprendimas byloje Nr. C-9/00 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (*Palin Granit Oy* ir *Veh-*

massalon kansanterveystyön kuntayhtymän hallitus). ETA 2002, P. I-3533.

25. Sprendimas byloje Nr. C-235/02 dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamoji byla prieš *Marco Antonio Saetti* ir *Andrea Frediani*). ETA 2004, P. I-1005.
26. Generalinio advokato F. Jacobs išvada byloje dėl prejudicinio sprendimo priėmimo (baudžiamosios bylos prieš *Euro Tombesi* ir *Adino Tombesi* (C-304/94), *Roberto Santella* (C-330/94), *Giovanni Muzi* ir kt. (C-342/94) ir *Anselmo Savini* (C-224/95)). ETA 1997, P. I-3561.

Lietuvos teismų praktika

27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/

2008 (*Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamentas prieš UAB „Avižienių nekilnojamasis turtas“*).

28. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2005 m. rugsėjo 16 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A²-967-05 (*UAB „Belmonto takas“ prieš Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas*).

Kiti šaltiniai

29. Seimo statuto „Dėl Seimo statuto 135 straipsnio papildymo“ projektas. 2009-03-20, Nr. XIP-445. Pateikė: Česlovas Vytautas Stankevičius ir Valentinas Stundys // Interneto prieiga: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=339580 [2009-03-27].

DEFINITION OF WASTE: PROBLEMATIC ASPECTS

Martynas Vasiliauskas

S u m m a r y

The article discusses some problematic aspects of the legal definition of waste. The article is focused on the irregularities of the legal translation of this definition into Lithuanian and on the impact of these irregularities to legal scientists and lawyers. Four European Union legal acts, which define waste, are analysed, i. e. Council Directive 75/442/EEC of 15 July 1975 on waste, Council Directive 91/156/EEC of 18 March 1991 amending Directive 75/442/EEC on waste, Directive 2006/12/EC of the European Parliament and of the Council of 5 April 2006 on waste and Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on waste. In each of these legal acts (Lithuanian translation) the definition of waste is different, despite the fact that the definition of waste *per se* practically does not change. This fact is easily proved by analysing the mentioned legal acts in English, French, Spanish and several aspects in Polish and Latvian. Furthermore, the search for the best term defining

the principle element of the definition of waste, i.e. for the moment when a material or an object become waste, is conducted. This search is determined by the fact that in each of the analysed legal acts in Lithuanian this moment is defined differently, however, this term does not change in the legal acts in other languages. Furthermore, in the Law on Waste (which transposes the directive on waste into Lithuanian law), waste definition and other terms differ from those of Waste directives (Lithuanian translation). This leads to the conclusion that Lithuanian courts may face difficulties in applying national law on waste. To prove this, the article also discusses Lithuanian courts' cases (they are still not great in number) which explain the legal definition of waste and enumerates the possible difficulties that the courts may encounter in applying the legal definition of waste. Finally, the definition of waste which corresponds to the sense of the analysed legal acts is proposed.

Įteikta 2009 m. gegužės 28 d.

Priimta publikuoti 2009 m. birželio 17 d.